

Masseforvaltning i arealplanleggingen

Håndtering av overskuddsmasser – rene jord- og steinmasser som ikke er forurenset

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Bærekraftig masseforvaltning

Masseforvaltning berører masse

- Dyrket og dyrkbar mark
- Næringslivets og utbyggeres behov
- Natur
- Friluftsliv
- Kulturminner
- Landskap
- Naturfare
- Forurensning
- Avrenning
- Vann – grunnvann, vassdrag og sjø
- Fremmede arter

Noen begreper

- Bakkeplanering – flytting av stedeagne masser - forankret i forurensingsforskriften (kap. 4)
- Terrengregulering - tilføring av rene, naturlige masser for å forme terreng/landskap – plan- og bygningsloven
- Mellomlager - midlertidig lagring av overskuddsmasser
- Deponi - har tillatelse etter avfallsforskriften kap. 9

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023

Vedtatt ved kongelig resolusjon 14. mai 2019

Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Nasjonale føringer

- viktig at mineralske masser av god kvalitet gjenvinnes som byggeråstoffer
- redusere presset på bynære grus- og pukkressurser og behovet for massetransport
- en helhetlig vurdering av massehåndtering i plansammenheng kan være et nyttig virkemiddel

Fylkeskommunens rolle

- Hva gjør fylkeskommunen?
 - Sentral rolle som regional utviklingsaktør
 - Saker som går på tvers av kommuner og som trenger et helhetlig regionalt blikk
 - Oppgaver som er for store til at hver kommune i et fylke kan klare dem alene
 - Generelt veiledningsansvar overfor kommunene
 - Legge til rette for nettverk og møteplasser
 - Politisk pådriver
- Ansvar for massehåndtering i egne samferdselsprosjekter
- Fylkeskommunen skal bli en sterkere aktør på masseforvaltning

Fylkeskommunens mål

- Sikre byggeråstoff og uttaksområder for fremtidige behov
- Sikre arealer for masseinntak, gjenvinning og lovlig deponering
- Sørge for størst mulig gjenbruksandel av gjenvinnbare masser
- Redusere miljø- og samfunnsbelastning fra masseinntak, massehåndtering og massetransport

Videre arbeid

- Ansettelse av masseforvalter fra november 2020
 - Oppfølging av regionale planer og arealstrategier i Viken
 - Vurdering av geologiske ressurser og masseforvaltning i plansaksbehandlingen
 - Intern koordinering av masseforvaltningsprosesser
 - Kunnskapsinnhenting, -deling og -formidling om geofysiske ressurser og forvaltning av masser i samarbeid med direktorater, statsforvalter, kommuner og andre aktører
 - Samarbeid med myndigheter, næringsliv, utdannings- og forskningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner
- Veileder for masseforvaltning – lanseringswebinar 23. mars

Regionale føringer

 AKERSHUS
fylkeskommune

ledende og *levende*

REGIONAL PLAN

Masseforvaltning i Akershus

VEDTATT AV FYLKESTINGET 24. OKTOBER 2016

 BUSKERUD
FYLKESKOMMUNE

Skaper resultater gjennom samhandling

Regional plan for areal og transport i Buskerud 2018-2035

VEDTATT AV FYLKESTINGET 14.-15. FEBRUAR

 ØSTFOLD
FYLKESKOMMUNE

Grenseløse Østfold

Fylkesplan for Østfold

Østfold mot 2050

Vedtatt av fylkestinget 21. juni 2018

Noen regionale føringer

- Bygge kompetanse
- Samarbeide
- Bruke juridiske virkemidler
- Ved regulering av utbyggingsprosjekter – utrede massebalanse/overskuddsmasser
- Gjenbruk
- Sikre mottak og mellomlager av overskuddsmasser
 - Vurderes ut fra områders egnethet og konsekvenser aktiviteten får for miljø- og samfunnsinteresser
 - Mottakskontroll
 - Avklare etterbruk

Noen regionale føringer

- Avklare tilstrekkelig med arealer for mellomlagring med sikte på gjenbruk og for arealer for sluttdisponering i kommuneplanene
- Regionale løsninger
- Deponering på dyrket mark skal unngås
- Dispensasjon bør ikke brukes hverken for permanente eller midlertidige deponier

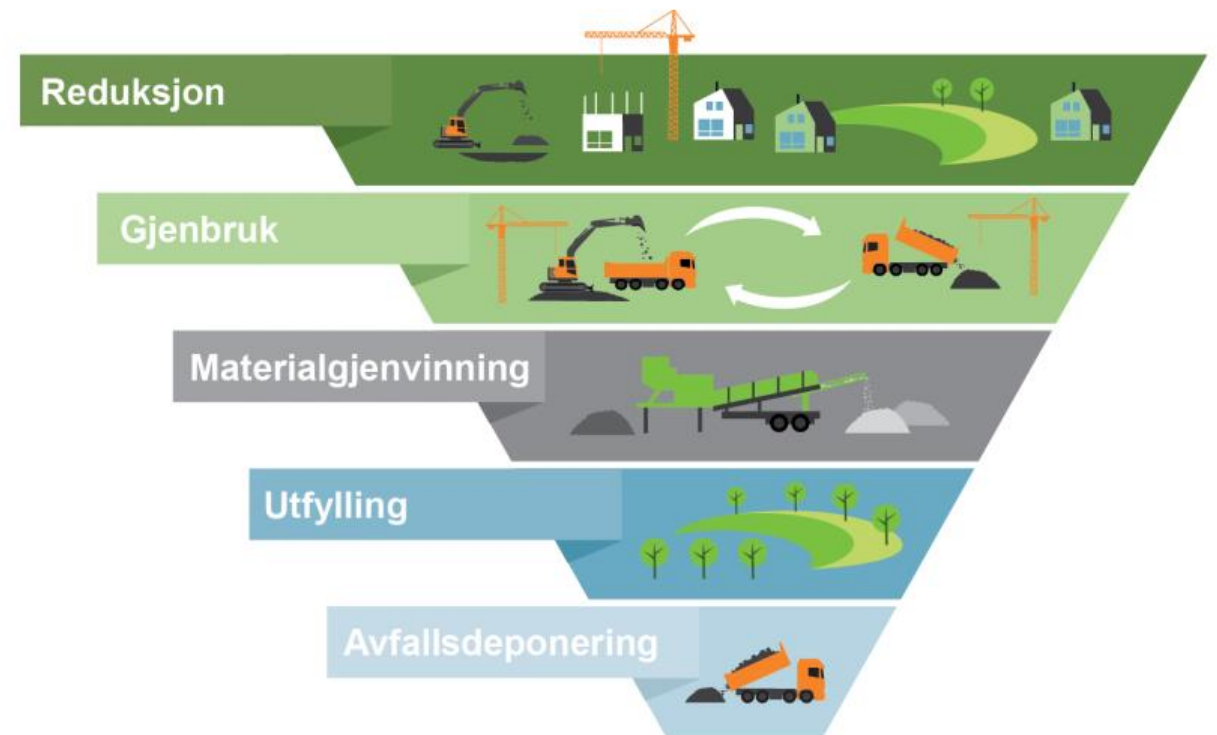
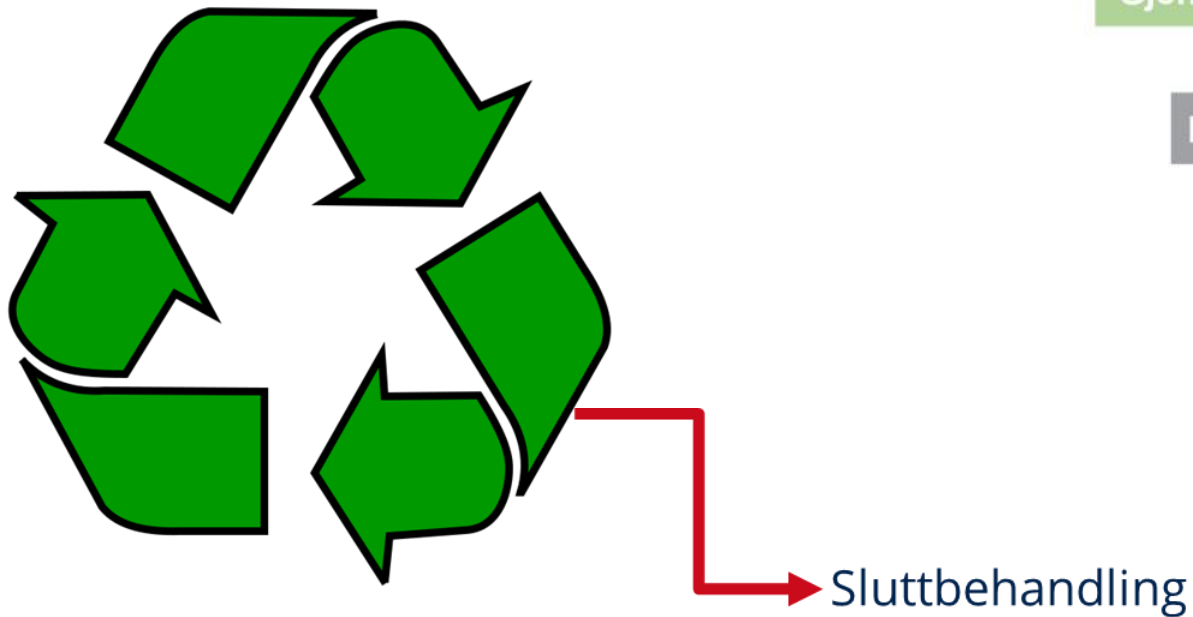
Overskuddsmasser er avfall

- Overskytende jord- og steinmasser fra samferdselsutbygging og andre anleggsarbeider vil normalt være å anse som næringsavfall
- Omfattes av forurensningsloven
- Næringsavfall skal som hovedregel leveres til et lovlig avfallsanlegg eller gjennomgå gjenvinning
- Lovlige avfallsanlegg er anlegg som drives i henhold til bestemmelsene i forurensningsloven. Normalt vil dette være anlegg som har tillatelse etter forurensningsloven til å ta imot bestemte typer avfall

Ressurspyramiden

- Avfallspyramiden/avfallshierarkiet
- EUs rammedirektiv om avfall
- Sirkulærøkonomi

Håndtering av overskuddsmasser

- Overskuddsmasser er næringsavfall (forurensningsloven § 32)
- Avfall skal til lovlig avfallsanlegg eller gjennomgå gjenvinning
- Annen disponering
- Tillatelse etter forurensningsloven § 11 dersom fare for forurensning

Foto: Tone Ankerstrand, Fylkesmuseet i Rogaland. NB: Vi har sladdet/fjernet bedriftsnavnet på maskinen på bildet

Mellomlagring og sluttdisponering av jord- og steinmasser som ikke er forurenset

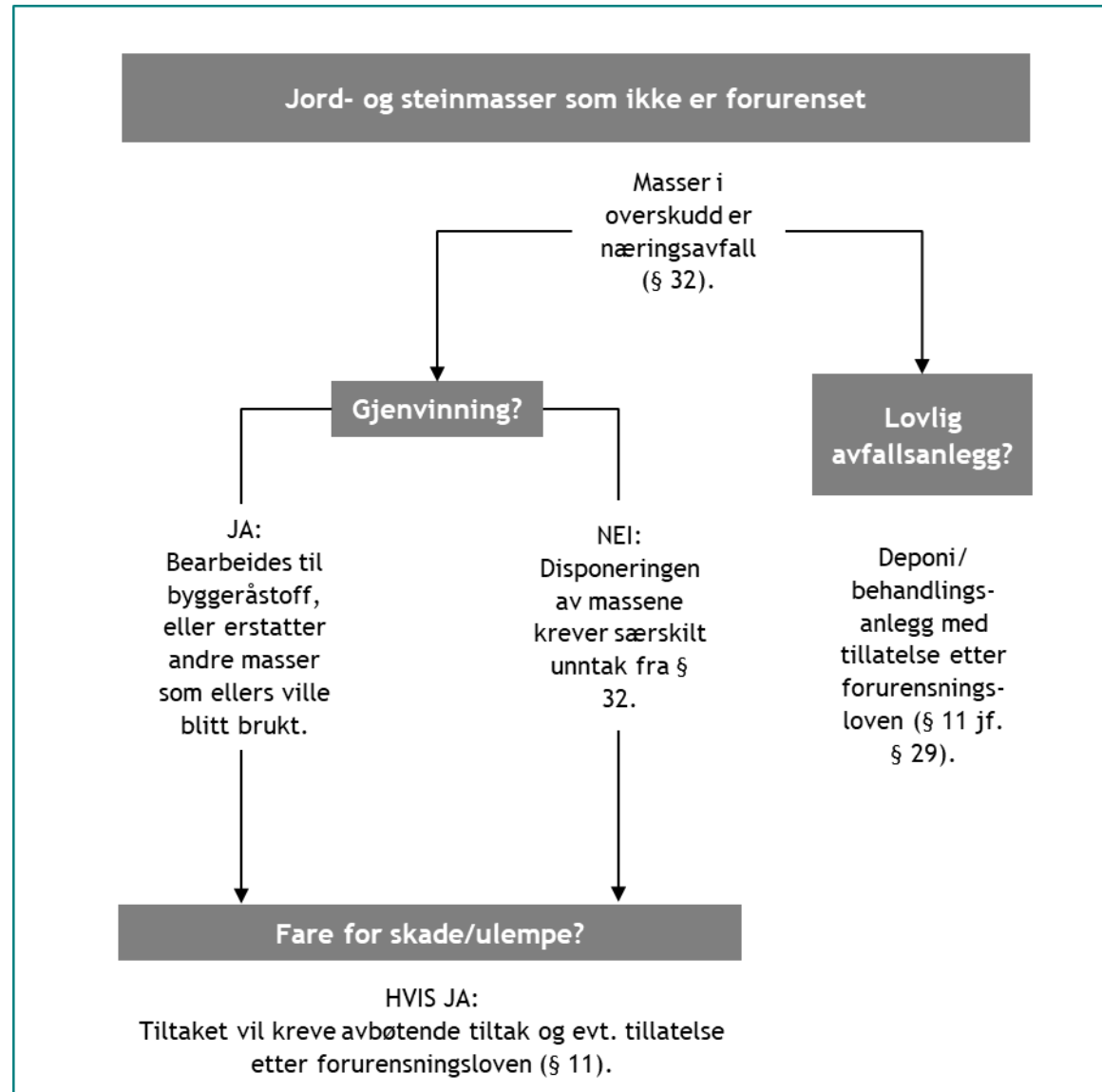
Overskytende jord- og steinmasser fra samferdselsutbygging og andre anleggsarbeider vil normalt være å anse som næringsavfall. Forurensningsloven inneholder regler om håndtering av slike masser. Hensikten med disse reglene er å unngå skade på miljøet og samtidig legge til rette for avfallsgjenvinning.

Tiltakshaver bør i god tid starte planlegging av hvordan overskuddsmassene skal håndteres, slik at kravene i loven oppfylles og hensiktsmessige løsninger blir valgt.

Oppdatering, oktober 2019:

Miljødirektoratet har startet arbeidet med en forskriftsregulering av disponering av overskuddsmasser av jord og stein som ikke er forurenset, og som ikke gjenvinnes. Dette skal gi mer forutsigbarhet for tiltakshavere og begrense behovet for enkeltbøknader etter forurensningsloven § 32.

I tiden fremover vil vi prioritere arbeidet med forskriften og annet tverrsektorielt arbeid for å komme fram til hensiktsmessige løsninger for disponering av overskuddsmasser. Vi vil ha begrenset kapasitet til å behandle søknader om unntak fra forurensningsloven § 32. For å imøtekomme denne situasjonen har vi gjort endringer i de delene av faktaarket som handler om slike unntak.

Illustrasjon av Miljødirektoratet

Gjenvinning/gjenbruk

- Må foreligge et behov for utfyllingen eller annen bruk slik at avfallet erstatter annet materiale. Det vil si at tiltaket hadde funnet sted uavhengig av tilgang på masser
- Massene må ha egenskaper som gjør det egnet til bruksformålet
- Mengden masser som brukes står i forhold til behovet

Jord- og steinmasser som ikke er forurenset

- Naturlige mineralske masser bestående av nedbrutt berggrunn og knust fjell, slik som leire, silt, sand, grus, pukk og annen stein.
- I tillegg menes slike mineralske masser som også inneholder omdannet organisk materiale, slik som matjord, myrjord og liknende.

Midlertidig praksis – annen disponering

- Ikke behov for søknader om unntak fra § 32 første ledd til annen disponering av jord- og steinmasser som ikke er forurenset, så fremt:
 - muligheter for gjenvinning er vurdert,
 - disponeringen er avklart etter plan- og bygningsloven, og
 - disponeringen skjer på land, og ikke i sjø eller vassdrag
- dersom en disponering av overskuddsmasser fører til forurensning som kan medføre fare for nevneverdige skader eller ulemper, kreves også tillatelse fra forurensningsmyndigheten etter forurensningsloven § 11

Ikke forurenset jord og stein kan forurense...

- Mellomlagring og permanent disponering av jord- og steinmasser kan føre til uheldige effekter i nærliggende vannresipienter, og på land
- Gjelder også når massene ikke er forurenset
- Utfylling i sjø krever som hovedregel tillatelse etter forurensningsloven
- Behov for tillatelse etter forurensningsloven § 11?

Ikke forurenset jord og stein kan forurense...

- Spredning av partikler og organisk stoff
- Endre pH
- Fremmede organismer
- Sprengstein
- Naturlig forhøyet bakgrunn av metaller
- Omfang og samlet belastning

Avslutningsvis

- Må ha tilgjengelige arealer for mellomlager og mottaksanlegg
- Kildesortere overskuddsmassene
- Profesjonalisere
- Økonomisk bærekraftig
- Følge opp ulovlige utfyllingsområder
- Tverrsektorielt prosjekt - bedre disponering av jord og steinmasser (Miljødirektoratet er prosjektleder)

Foto: Anne Stine Zakariassen (SFOV)

Veiledning og inspirasjon

- Miljødirektoratet:
 - <https://www.miljodirektoratet.no/naringsliv/avfall/massehandtering>
 - Faktaark M-1234 Mellomlagring og sluttdisponering av jord- og steinmasser som ikke er forurenset
- Viken fylkeskommunes arbeid og tidligere regionale planer i Akershus, Østfold og Buskerud
- Rogaland fylkeskommunes regionale planer om masser og råstoff
- Bærums ressursbank